<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

મોદી સિમેન્ટ્સ લિ.

વિરુધ્ધ

શ્રી કુચિલ કુમાર નંદી

માર્ચ ૨૨, ૧૯૯૮

[એમ.કે. મુખર્જી, એસ.પી. કુરદુકર અને કે.ટી. થોમસ, ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ]

ફોજદારી કાયદો :

નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ :

કલમ ૧૩૮ અને ૧૩૯ – ચેક અનાદર – ફરિયાદ – મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સંજ્ઞાન – ચેક રજૂ કરતા પહેલા ચેક આપનારે તેની બેંકને "ચુકવણી

અટકાવવા"ની સૂચનાઓ આપી હતી – હાઇકોર્ટે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ ફરિયાદ રદ કરી – કાયદેસરતા – ઠરાવ્યું : "ચુકવણી અટકાવવા"ની સૂચનાઓ કલમ ૧૩૮ હેઠળની કાર્યવાહીને અટકાવશે નહીં – આવી જવાબદારીમાંથી ચેક રજૂ કરતા પહેલા પેઈ (ચેક મેળવનાર) અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ (યોગ્ય રીતે ધારક) ને ચેક રજૂ ન કરવા માટે નોટિસ આપીને પણ બચી શકાતું નથી, પરંતુ જો તે રજૂ કરે અને ચેક "ચુકવણી અટકાવવા"ની સૂચનાઓને અનુસરીને પરત કરવામાં આવે તો – ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશનના કેસના [૧૯૯૬] ૨ એસસીસી ૭૩૪ ના પેરા ૬ માં તે અસરનો નિર્ણય અને કે.કે. સિદ્ધાર્થનના કેસ [૧૯૯૬] ૬ એસસીસી ૩૬૯ માં તેનું અનુસરણ, કલમ ૧૩૮–૧૪૨ ના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુથી વિપરીત હોવાથી, રદ કરવામાં આવે છે – કલમ ૧૩૯ હેઠળની પૂર્વધારણા આવી પરિસ્થિતિમાં આકર્ષાય છે તે હકીકતને ઉપરોક્ત કેસોમાં ખોટી રીતે અવગણવામાં આવી હતી – ચેક આપનારને ટ્રાયલ દરમિયાન પૂર્વધારણાને નકારવાની તક મળશે – તેથી, હાઇકોર્ટ શરૂઆતના તબક્કે ફરિયાદ રદ કરવા માટે યોગ્ય નથી – મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ કેસ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો અને તમામ દલીલો ખુલ્લી રાખવામાં આવી છે.

કલમ ૧૩૮ – અપૂરતા ભંડોળ – ચેક દોરતી વખતે – બેઇમાની – પૂર્વધારણા – ઠરાવ્યું : આવી પરિસ્થિતિમાં કલમ ૧૩૮ હેઠળ ચેક આપનાર તરફથી

બેઇમાનીની પૂર્વધારણા કાઢવી યોગ્ય નથી – ચેક રજૂ કરવામાં આવે તે પહેલાં ચેક આપનાર વ્યવસ્થા કરી શકે છે અથવા તેના ખાતામાં રકમ જમા કરી શકે છે – કલમ ૧૩૮ ત્યારે જ આકર્ષાય છે જ્યારે ચેક અનાદરિત થાય છે.

કલમ ૧૩૮ અને ૧૩૯ – ચેક અનાદર – ફરિયાદ – સંજ્ઞાન – પ્રથમ દૃષ્ટિએ કેસ હોવા અંગે સંતુષ્ટ થયા પછી લેવામાં આવ્યું – હાઇકોર્ટે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ ફરિયાદ રદ કરી – ઠરાવ્યું : ચેક ઇશ્યૂ કરવાથી કલમ ૧૩૯ હેઠળ પૂર્વધારણા ઊભી થાય છે – ચેક આપનારને ટ્રાયલ દરમિયાન તે પૂર્વધારણાને નકારવાની તક મળે છે – ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળની અરજી ત્યારે જ ટકી શકે છે જ્યારે પ્રથમ દૃષ્ટિએ કોઈ ગુનો બનતો ન હોય – કલમ ૧૩૮ હેઠળ પ્રથમ દૃષ્ટિએ ગુનો બન્યો છે કે નહીં તે ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો પર આધાર રાખે છે – ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩, કલમ ૪૮૨.

કાયદાનું અર્થઘટન :

ડીમિંગ પ્રોવિઝન (કાલ્પનિક જોગવાઈ) – ઠરાવ્યું : ડીમિંગ પ્રોવિઝન અને પૂર્વધારણા વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટપણે જોઈ શકાય છે.

પ્રતિવાદીએ ફેબ્રુઆરી ૧૯૯૪ માં જવાબદારી/દેવાની આંશિક પૂર્તિ માટે અપીલકર્તાની તરફેણમાં ત્રણ ચેક દોર્યા હતા. અપીલકર્તાએ આ ત્રણ ચેક ૯–૮–૧૯૯૪ ના રોજ તેની બેંકો દ્વારા વટાવવા માટે રજૂ કર્યા હતા. ૬–૯–૧૯૯૪ ના રોજ પ્રતિવાદીની બેંકે "ચુકવણી આપનાર દ્વારા અટકાવવામાં આવી" તેવા સમર્થન સાથે ચેક ચૂકવ્યા વગર પરત કર્યા. બાદમાં જાણવા મળ્યું કે પ્રતિવાદીએ ૮–૮–૧૯૯૪ ના તેના પત્ર દ્વારા આવી સૂચના આપી હતી. અપીલકર્તાએ ૧૩–૯–૧૯૯૪ ના રોજ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ પ્રતિવાદીને કાનૂની નોટિસ મોકલીને ચેક હેઠળની રકમની ચુકવણીની માંગણી કરી હતી. પ્રતિવાદીએ ૧૫ દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળામાં, જે ૨–૧૦–૧૯૯૪ ના રોજ સમાપ્ત થયો હતો, ઉપરોક્ત ત્રણ ચેકની રકમ ચૂકવવામાં નિષ્ફળતા મેળવતા, અપીલકર્તાએ કલમ ૧૩૮ હેઠળ પ્રતિવાદી સામે ત્રણ ફોજદારી ફરિયાદો દાખલ કરી. પ્રતિવાદીએ કાર્યવાહી પર રોક લગાવવા માટે અરજીઓ દાખલ કરી હતી, જે નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

ત્યારબાદ પ્રતિવાદીએ ફરિયાદો રદ કરવા માટે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ ત્રણ અરજીઓ દાખલ કરી. હાઇકોર્ટે અરજીઓ મંજૂર કરી અને નીચેના આધારો પર ફરિયાદો રદ કરી:–

(૧) અપીલકર્તાએ તેની ફરિયાદમાં એવી દલીલ કરી નથી કે બેંકે ચેક ચૂકવ્યા વગર પરત કર્યા છે કારણ કે તે ખાતામાં જમા થયેલી રકમ ચેક ચૂકવવા માટે

અપૂરતી છે અથવા તે તે બેંક સાથે કરેલા કરાર દ્વારા તે ખાતામાંથી ચૂકવવા માટે નિર્ધારિત રકમ કરતાં વધી જાય છે. કલમ ૧૩૮ ના જરૂરી ઘટકોની દલીલ કરવામાં ન આવતા કોર્ટ ગુનાનું સંજ્ઞાન લઈ શકી ન હોત.

(૨) માત્ર બેંકનો "ચુકવણી અટકાવેલ" એવો શેરો ફરિયાદ માટે પૂરતો ન હતો, કારણ કે તે કલમ ૧૩૮ હેઠળના ગુનાનું ઘટક ન હતું.

હાઇકોર્ટના નિર્ણયથી વ્યથિત થઈને અપીલકર્તાએ આ અપીલ દાખલ કરી છે.

અપીલ મંજૂર કરતા, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું:

૧.૧. જો બેંકને 'ચુકવણી અટકાવવા'ની સૂચનાને કારણે ચેક અનાદરિત થાય તો પણ, નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ આકર્ષાશે. ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ વિ. ઇન્ડિયન ટેક્નોલોજિસ્ટ્સ એન્ડ એન્જિનિયર્સ (ઇલેક્ટ્રોનિક્સ) (પ્રાઇવેટ) લિ., [૧૯૯૬] ૨ એસસીસી ૭૩૯ અને કે.કે. સિદ્ધાર્થન વિ. ટી.પી. પ્રવીણા ચંદ્રન, [૧૯૯૬] ૬ એસસીસી ૩૬૯, માન્ય રાખવામાં આવ્યા છે.

૧.૨. આ કેસની જેમ ચેક રજૂ કરતા પહેલા ચેક આપનારે બેંકને ચુકવણી રોકવાની નોટિસ આપી હોય તો પણ સ્થિતિ અલગ નહીં હોય. ઇલેક્ટ્રોનિક્સ

ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદના પેરા ૬ માં કોર્ટના નિરીક્ષણો કે "ધારો કે ચેક મેળવનારને અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સને આપ્યા પછી અને તે વટાવવા માટે રજૂ કરવામાં આવે તે પહેલાં, તેને તે વટાવવા માટે રજૂ ન કરવાની નોટિસ આપવામાં આવે છે અને તેમ છતાં મેળવનાર અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ બેંકમાં ચેક રજૂ કરે છે અને જ્યારે તે સૂચનાઓ પર પાછો આવે છે, ત્યારે કલમ ૧૩૮ આકર્ષાતી નથી," તે કલમ ૧૩૮ થી ૧૪૨ ના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ સાથે મેળ ખાતા નથી, જે બેંકિંગ કામગીરીની અસરકારકતાને પ્રોત્સાહન આપવા અને ચેક દ્વારા વ્યવસાય કરવામાં વિશ્વસનીયતા સુનિશ્ચિત કરવાના છે. આ જોગવાઈને સ્વીકારવાથી કલમ ૧૩૮ એક મૃત અક્ષર બની જશે, કારણ કે, દેવા કે જવાબદારી સામે ચેક આપ્યા પછી તરત જ બેંકને "ચુકવણી અટકાવવા"ની સૂચના આપીને ચેક આપનાર સરળતાથી ફોજદારી પરિણામોમાંથી છુટકારો મેળવી શકે છે, ભલે તે કાલ્પનિક ગુનો થયો હોય. એકવાર ચેક આપનાર દ્વારા ચેક આપવામાં આવે પછી કલમ ૧૩૯ હેઠળની પૂર્વધારણા અનુસરવી જ જોઈએ અને માત્ર એટલા માટે કે ચેક આપનાર ચુકવણી રોકવા માટે મેળવનારને અથવા બેંકને નોટિસ આપે છે, તે મેળવનાર અથવા ચેક ધારક દ્વારા કલમ ૧૩૮ હેઠળની કાર્યવાહીને અટકાવશે નહીં.

ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ

વિ. ઇન્ડિયન ટેક્નોલોજિસ્ટ્સ એન્ડ એન્જિનિયર્સ (ઇલેક્ટ્રોનિક્સ) (પ્રાઇવેટ) લિ., [૧૯૯૬] ૨ એસસીસી ૭૩૯ અને કે.કે. સિદ્ધાર્થન વિ. ટી.પી. પ્રવીણા ચંદ્રન, [૧૯૯૬] ૬ એસસીસી ૩૬૯, ૨૬ કરવામાં આવ્યા છે.

૧.૩. કલમ ૧૩૮ એક દંડનીય જોગવાઈ છે જેમાં જો કોઈ વ્યક્તિ કોઈ દેવા અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ કે આંશિક પૂર્તિ માટે તેના ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને નાણાંની ચુકવણી કરવા માટે બેંકમાં તેના ખાતામાંથી ચેક આપે અને તે બેંક દ્વારા ચૂકવ્યા વિના પરત કરવામાં આવે, કાં તો તે ખાતામાં જમા થયેલી રકમ ચેક ચૂકવવા માટે અપૂરતી હોવાને કારણે અથવા તે બેંક સાથે કરેલા કરાર દ્વારા તે ખાતામાંથી ચૂકવવા માટે નિર્ધારિત રકમ કરતા વધી જવાને કારણે, તો તે વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવામાં આવશે. ડીમિંગ પ્રોવિઝન અને પૂર્વધારણા વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો કોઈ વ્યક્તિ ચેક આપતી વખતે પૂરતા ભંડોળ વિના ચેક દોરે, પરંતુ બાદમાં ચેક મેળવનાર દ્વારા બેંકમાં રજૂ થાય તે પહેલાં રકમની વ્યવસ્થા કરે અથવા જમા કરે, અને ચેક ચૂકવાય, તો આવી પરિસ્થિતિમાં કલમ ૧૩૮ હેઠળ ચેક આપનાર તરફથી બેઇમાનીની પૂર્વધારણા કાઢવી યોગ્ય રહેશે નહીં. કલમ ૧૩૮ ત્યારે જ આકર્ષાય છે જ્યારે ચેક અનાદરિત થાય છે. તેથી, એ અભિપ્રાય સ્વીકારવો શક્ય નથી કે કલમ ૧૩૮ હેઠળ ચેક આપનાર પાસે ચેક ચૂકવવા માટે પૂરતા ભંડોળ ન હોવા છતાં જો તે ચેક આપે તો તે બેઇમાનીની પૂર્વધારણા કાઢે છે.

ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ વિ. ઇન્ડિયન ટેક્નોલોજિસ્ટ્સ એન્ડ એન્જિનિયર્સ (ઇલેક્ટ્રોનિક્સ) (પ્રાઇવેટ) લિ., [૧૯૯૬] ૨ એસસીસી ૭૩૯ અને કે.કે. સિદ્ધાર્થન વિ. ટી.પી. પ્રવીણા ચંદ્રન, [૧૯૯૬] ૬ એસસીસી ૩૬૯, ૨૬ કરવામાં આવ્યા છે.

૨.૧. કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદનું સંજ્ઞાન લેતી કોર્ટે તે જોગવાઈ હેઠળ પ્રથમ દૃષ્ટિએ કેસ બને છે કે નહીં તે અંગે સંતુષ્ટ થવું જરૂરી છે. ચેક આપનારને કલમ ૧૩૮ હેઠળ ટ્રાયલ દરમિયાન પૂર્વધારણાને નકારવાની તક મળે છે.

૨.૨. તેથી, અપીલ સફળ થાય છે અને હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ રદ અને બાજુ પર કરવામાં આવે છે અને મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે તમામ દલીલો ખુલ્લી રાખવામાં આવી છે.

ફોજદારી અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર : ફોજદારી અપીલ નં. ૨૪૪–૪૬/૧૯૯૮.

કલકત્તા હાઇકોર્ટના ૨૧.૧૧.૯૬ ના નિર્ણય અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે રણજીત કુમાર અને સુશ્રી બીના તમટા.

પ્રતિવાદી માટે રંજન મુખર્જી.

કોર્ટનો નિર્ણય એસ.પી. કુરદુકર, જસ્ટિસ દ્વારા આપવામાં આવ્યો. રજા મંજૂર કરવામાં આવી છે.

(૨) આ ત્રણ અપીલો ૨૧.૧૧.૧૯૯૬ ના રોજ હાઇકોર્ટ દ્વારા ફોજદારી રિવિઝન પિટિશન નં. ૨૩૦૩-૦૪/૧૯૯૫ માં પસાર કરાયેલ નિર્ણય અને આદેશની કાયદેસરતા અને ચોકસાઈને પડકારતા અપીલકર્તા/ફરિયાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે.

(૩) હાલની કાર્યવાહી અપીલકર્તા દ્વારા ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, કલકત્તાની કોર્ટમાં નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ (ટૂંકમાં 'એક્ટ') ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ પ્રતિવાદી સામે દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદમાંથી ઉદ્ભવે છે. અપીલકર્તા કંપની એક પબ્લિક લિમિટેડ કંપની છે જે સમગ્ર ભારતમાં "મોદી સિમેન્ટ" બ્રાન્ડ નામ હેઠળ સિમેન્ટનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરે છે.

(૪) પ્રતિવાદી/આરોપી "દુબે કન્સ્ટ્રક્શન, એમ/એસ નંદી ટ્રેડર્સ, એમ/એસ નંદી કન્સર્ન્સ, એમ/એસ નંદી એન્ડ કો., એમ/એસ નંદી એન્ટરપ્રાઇઝિસ, એમ/એસ એસ.કે. એન્ટરપ્રાઇઝિસ, એમ/એસ બી.કે. ટ્રેડિંગ અને એમ/એસ જુપિટર આર્ટ" ના નામે અને શૈલીમાં વ્યવસાય કરે છે. પ્રતિવાદી/આરોપી આ તમામ વ્યવસાયિક એકમોના એકમાત્ર માલિક છે.

(૫) ફરિયાદમાં અપીલકર્તા દ્વારા આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રતિવાદીએ તેના એકમો વતી આપવામાં આવેલા ઓર્ડર સામે ક્રેડિટ પર નોન–લેવી મોદી સિમેન્ટ ખરીદ્યો હતો. આ ઓર્ડર પ્રતિવાદી દ્વારા અપીલકર્તાની કલકત્તા ઓફિસમાં આપવામાં આવ્યા હતા અને તે સંમત થયા હતા કે માલની કિંમત પ્રતિવાદી દ્વારા તે જ ઓફિસમાં ચૂકવવાની રહેશે. હિસાબ કર્યા પછી જાણવા મળ્યું કે ૨૩.૨.૧૯૯૪ ના રોજ પ્રતિવાદીએ તેમને સપ્લાય કરેલા સિમેન્ટની ખરીદ કિંમત સામે અપીલકર્તાને ૧,૧૦,૫૩,૫૨૦.૩૦ રૂપિયા ચૂકવવાપાત્ર જવાબદારી/દેવું ઊભું કર્યું હતું. ઉપરોક્ત જવાબદારી/દેવાની આંશિક પૂર્તિ માટે પ્રતિવાદીએ ૨૩.૨.૯૪, ૨૬.૨.૯૪ અને ૨૮.૨.૯૪ ના રોજ ૨,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા દરેકના ચેક નં. ૧૩૦૮૩૪૦–૪૨ ના ત્રણ ચેક અપીલકર્તાની તરફેણમાં દોર્યા હતા.

(૬) અપીલકર્તાએ આ ત્રણ ચેક ૯.૮.૧૯૯૪ ના રોજ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા,

જે.એલ. નહેરુ રોડ બ્રાન્ચ, કલકત્તા દ્વારા વટાવવા માટે રજૂ કર્યા હતા. ૬.૯.૯૪ ના રોજ, પ્રતિવાદીની બેંક ઇન્ડિયન બેંક બાંકુરાએ જણાવ્યું હતું કે "ચુકવણી આપનાર દ્વારા અટકાવવામાં આવી" તેવા સમર્થન સાથે ચેક ચૂકવ્યા વગર પરત કર્યા. બાદમાં જાણવા મળ્યું કે ૮.૮.૯૪ ના તેના પત્ર દ્વારા પ્રતિવાદીએ આવી સૂચના આપી હતી. અપીલકર્તાએ ૧૩.૯.૯૪ ના રોજ કલમ ૧૩૮ હેઠળ પ્રતિવાદીને કાનૂની નોટિસ મોકલીને ચેક હેઠળની રકમની ચુકવણીની માંગણી કરી હતી. તે નોટિસ ૧૭.૯.૯૪ ના રોજ પ્રતિવાદીને યોગ્ય રીતે આપવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદી ૧૫ દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળામાં, જે ૨.૧૦.૯૪ ના રોજ સમાપ્ત થયો હતો, ઉપરોક્ત ત્રણ ચેકની રકમ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ રહેતા, અપીલકર્તાએ પ્રતિવાદી સામે કલમ ૧૩૮ હેઠળ ત્રણ ફોજદારી ફરિયાદો દાખલ કરી. ઉપરોક્ત ત્રણ કેસોના સંબંધમાં જારી કરાયેલ પ્રોસેસના પાલનમાં હાજર થયા પછી પ્રતિવાદીએ કાર્યવાહી પર રોક લગાવવા માટે અરજીઓ દાખલ કરી જે નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

(૭) ત્યારબાદ પ્રતિવાદીએ ફરિયાદો રદ કરવા માટે કલકત્તા હાઈકોર્ટમાં ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ ત્રણ અરજીઓ દાખલ કરી. માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે ૨૧.૧૧.૯૬ ના તેમના સામાન્ય નિર્ણય અને આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદીની અરજીઓ મંજૂર કરી અને ફરિયાદો રદ કરી.

હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આ આદેશ સામે અપીલકર્તાએ આ અપીલો દાખલ કરી છે.

એક્ટની કલમ ૧૩૮ નીચે મુજબ છે:–

ખાતામાં ભંડોળની અછત વગેરે માટે ચેક અનાદર:– જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા તેના બેંકર પાસે જાળવવામાં આવેલા ખાતા પર દેવા અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ કે આંશિક પૂર્તિ માટે તે ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને નાણાંની કોઈપણ રકમની ચુકવણી માટે દોરવામાં આવેલ કોઈ ચેક બેંક દ્વારા ચૂકવ્યા વગર પરત કરવામાં આવે, કાં તો તે ખાતામાં જમા થયેલી રકમ ચેક ચૂકવવા માટે અપૂરતી હોવાને કારણે અથવા તે બેંક સાથે કરેલા કરાર દ્વારા તે ખાતામાંથી ચૂકવવા માટે નિર્ધારિત રકમ કરતા વધી જવાને કારણે, તો તે વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવામાં આવશે અને આ એક્ટની અન્ય કોઈ જોગવાઈને પૂર્વગ્રહ રાખ્યા વિના, તેને એક વર્ષ સુધીની મુદતની કેદ, અથવા ચેકની રકમના બમણા સુધીના દંડ, અથવા બંને સાથે સજા કરવામાં આવશે:

પરંતુ આ કલમમાં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ બાબત લાગુ પડશે નહીં સિવાય કે:–

(એ) ચેક તેના પર દોરવામાં આવેલી તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળાની અંદર અથવા તેની માન્યતાના સમયગાળાની અંદર, જે પહેલા હોય, બેંકમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય;

(બી) ચેક મેળવનાર અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ, જે પણ હોય, ચેકના આપનારને લેખિતમાં નોટિસ આપીને તે રકમની ચુકવણીની માંગ કરે, તેના દ્વારા બેંક પાસેથી ચેક ચૂકવ્યા વગર પરત કર્યા હોવાની માહિતી મળ્યાના પંદર દિવસની અંદર; અને

(સી) આવા ચેકનો આપનાર તે નોટિસ મળ્યાના પંદર દિવસની અંદર ચેકના મેળવનારને અથવા તે કિસ્સામાં, હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સને તે રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય.

સ્પષ્ટીકરણ – આ કલમના હેતુ માટે, "દેવું અથવા અન્ય જવાબદારી" એટલે કાયદેસર રીતે વસૂલ કરી શકાય તેવું દેવું અથવા અન્ય જવાબદારી.

(૮) ટૂંકમાં હાઇકોર્ટે આપેલા કારણો નીચે મુજબ છે:–

(૧) અપીલકર્તાએ તેની ફરિયાદમાં એવી દલીલ કરી નથી કે બેંકે ચેક ચૂકવ્યા વગર પરત કર્યા છે "કાં તો તે ખાતામાં જમા થયેલી રકમ ચેક ચૂકવવા માટે અપૂરતી હોવાને કારણે અથવા તે બેંક સાથે કરેલા કરાર દ્વારા તે ખાતામાંથી ચૂકવવા માટે નિર્ધારિત રકમ કરતા વધી જવાને કારણે. કલમ ૧૩૮ ના જરૂરી ઘટકોની દલીલ કરવામાં ન આવતા કોર્ટ ગુનાનું સંજ્ઞાન લઈ શકી ન હોત.

(૨) બેંકનો માત્ર "ચુકવણી અટકાવેલ" એવો શેરો ફરિયાદ માટે પૂરતો ન હતો,

કારણ કે તે કલમ ૧૩૮ હેઠળના ગુનાનું ઘટક ન હતું.

(૯) હાઇકોર્ટે તેના નિર્ણયમાં ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળની અરજી ત્યારે જ ટકી શકે છે જ્યારે ફરિયાદમાં પ્રથમ દૃષ્ટિએ પણ કોઈ ગુનો બનતો ન હોય. તે કાનૂની દરખાસ્ત અંગે કોઈ વિવાદ હોઈ શકે નહીં પરંતુ તેની અરજી ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો પર આધાર રાખશે. પરંતુ હાઇકોર્ટનું બીજું કારણ ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ વિ. ઇન્ડિયન ટેક્નોલોજિસ્ટ્સ એન્ડ એન્જિનિયર્સ (ઇલેક્ટ્રોનિક્સ) (પ્રાઇવેટ) લિ., અને અન્ય. [૧૯૯૬] ૨ એસસીસી ૭૩૯ માં આ કોર્ટના (બે ન્યાયાધીશોની બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલ) નિર્ણયથી વિપરીત છે. એક્ટની કલમ ૧૩૮ નું અર્થઘટન કરતી વખતે, તેણે પ્રથમ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

> "તેથી એ સ્પષ્ટ થશે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા તેના બેંકર પાસે જાળવવામાં આવેલા ખાતા પર દેવાની કે અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ કે આંશિક પૂર્તિ માટે અન્ય વ્યક્તિને નાણાંની કોઈપણ રકમની ચુકવણી માટે દોરવામાં આવેલ ચેક બેંક દ્વારા (૧) આ કિસ્સામાં, "ડ્રોઅરને સંદર્ભ લો" (૨) "ચુકવણી અટકાવવા માટેની સૂચનાઓ" અને સ્ટેમ્પ કરેલ (૩) "વ્યવસ્થા કરતા વધી જાય છે" જેવા સમર્થન સાથે પરત કરવામાં આવે, ત્યારે તે કલમ ૧૩૮ ના અર્થમાં અનાદર છે. અનાદર પછી મેળવનાર

અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ દ્વારા ચેક આપનારને નોટિસ જારી કર્યા પછી, આવી નોટિસ મળ્યાની તારીખથી ૧૫ દિવસની અંદર ચુકવણીની માંગણી કરતા, જો તે તે ચૂકવતો નથી, તો બેઇમાનીના ઇરાદાની વૈધાનિક પૂર્વધારણા, અન્ય કોઈપણ જવાબદારીને આધીન, સંતોષાય છે".

(૧૦) ત્યારબાદ તેણે ચેક આપનારના વકીલ દ્વારા તેમની સમક્ષ રજૂ કરાયેલી સમાન દલીલને વિચારણા માટે લીધી હતી કે સૂચનાઓને કારણે ચુકવણી અટકાવવી એ કલમ ૧૩૮ હેઠળ ગુનો બનતો નથી અને તેને નકારી કાઢતા અવલોકન કર્યું, "અમને દલીલમાં કોઈ દમ જણાતો નથી. કલમ ૧૩૮ ને કાયદામાં લાવવાનો ઉદ્દેશ્ય બેંકિંગ કામગીરીની અસરકારકતા અને નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ પર વ્યવસાય કરવામાં વિશ્વસનીયતામાં વિશ્વાસ કેળવવાનો જણાય છે.....". કોર્ટે વધુ અવલોકન કર્યું, ".....તે જોવામાં આવે છે કે એકવાર ચેક દોરવામાં આવ્યો અને મેળવનારને આપવામાં આવ્યો અને મેળવનારએ ચેક રજૂ કર્યો અને ત્યારબાદ, જો ચુકવણી ન કરવા માટે બેંકને કોઈ સૂચનાઓ જારી કરવામાં આવે અને ચેક આવા સમર્થન સાથે મેળવનારને પરત કરવામાં આવે, તો તે ચેકનો અનાદર છે અને તે કલમ ૧૩૮ ના અર્થમાં આવે છે".

(૧૧) કે.કે. સિદ્ધાર્થન વિ. ટી.પી. પ્રવીણા ચંદ્રન અને અન્ય, [૧૯૯૬] ૬ એસસીસી ૩૬૯ માં સમાન પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે અન્ય બે ન્યાયાધીશોની બેંચે અવલોકન કર્યું. "આ દર્શાવે છે કે જો અપૂરતા ભંડોળને કારણે અથવા જ્યાં રકમ બેંક સાથે કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થા કરતા વધી જાય છે, તેના કારણે ચેક અનાદરિત થાય તો કલમ ૧૩૮ શરતો મુજબ આકર્ષાય છે. જોકે, આ કોર્ટની એક બેંચ દ્વારા ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., વિ. ઇન્ડિયન ટેક્નોલોજિસ્ટ્સ એન્ડ એન્જિનિયર્સ (ઇલેક્ટ્રોનિક્સ) (પ્રાઇવેટ) લિ., માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો બેંકને 'ચુકવણી અટકાવવા'ની સૂચનાને કારણે ચેક અનાદરિત થાય તો પણ, કલમ ૧૩૮ આકર્ષાશે". અમે ઉપરની કાનૂની દરખાસ્ત સાથે સંપૂર્ણ સંમત છીએ.

(૧૨) અપીલકર્તાના વકીલે ભારપૂર્વક આગ્રહ કર્યો કે આ કોર્ટના આ બંને નિર્ણયો અપીલકર્તાના કેસને સ્પષ્ટપણે સમર્થન આપે છે અને ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે પ્રક્રિયા જારી કરી હતી અને હાઇકોર્ટ વિપરીત અભિપ્રાય લેવામાં સંપૂર્ણપણે ખોટી હતી.

(૧૩) જોકે, પ્રતિવાદી વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ, (ઉપર મુજબ) નો નિર્ણય અપીલકર્તાને સમર્થન આપતો નથી જ્યાં સુધી હાલના

કેસોમાં ઉદ્ભવેલી હકીકતોનો સંબંધ છે કારણ કે ચેક આપનારે ૮.૮.૧૯૮૪ ના રોજ બેંકને ચુકવણી રોકવા માટે જાણ કરી હતી જ્યારે ચેક ૨૩.૨.૧૯૯૪, ૨૬.૨.૧૯૯૪ અને ૨૮.૨.૧૯૯૪ ના રોજ દોરવામાં આવ્યા હોવા છતાં ૯.૮.૯૪ ના રોજ વટાવવા માટે રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. પ્રતિવાદીના વકીલે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., (ઉપર મુજબ) માં નીચેના અવલોકનો પર મજબૂત રીતે આધાર રાખ્યો હતો:

> "ધારો કે ચેક મેળવનારને અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સને આપ્યા પછી અને તે વટાવવા માટે રજૂ કરવામાં આવે તે પહેલાં, તેને તે વટાવવા માટે રજૂ ન કરવાની નોટિસ આપવામાં આવે છે અને તેમ છતાં મેળવનાર અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ બેંકમાં ચેક રજૂ કરે છે અને જ્યારે તે સૂચનાઓ પર પાછો આવે છે ત્યારે કલમ ૧૩૮ આકર્ષાતી નથી".

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

(૧૪) અપીલકર્તાના વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જો કોર્ટનું ધ્યાન એક્ટની કલમ ૧૩૯ ની જોગવાઈઓ તરફ દોરવામાં આવ્યું હોત, જે તેમના મતે, પ્રશ્ન હેઠળના મુદ્દા પર મહત્વપૂર્ણ અસર ધરાવે છે, તો કોર્ટે ચોક્કસપણે ઉપરોક્ત અવલોકનો કર્યા ન હોત. તે કલમ નીચે મુજબ છે:

કલમ ૧૩૯ – ધારકની તરફેણમાં પૂર્વધારણા:– તે ધારવામાં આવશે, જ્યાં સુધી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, કે ચેકના ધારકે કલમ ૧૩૮ માં

દર્શાવેલ પ્રકૃતિનો ચેક દેવા કે અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ કે આંશિક પૂર્તિ માટે મેળવ્યો છે.

(૧૫) વકીલના મતે જો ઈલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટના અવલોકનો કે, "ધારો કે ચેક મેળવનારને અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સને આપ્યા પછી અને તે વટાવવા માટે રજૂ કરવામાં આવે તે પહેલાં, તેને તે વટાવવા માટે રજૂ ન કરવાની નોટિસ આપવામાં આવે છે અને તેમ છતાં મેળવનાર અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ બેંકમાં ચેક રજૂ કરે છે અને જ્યારે તે સૂચના પર પાછો આવે છે, ત્યારે કલમ ૧૩૮ આકર્ષાતી નથી" ને સારા કાયદા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે, તો એક્ટમાં કલમ ૧૩૮ દાખલ કરવાનો ઉદ્દેશ્ય જ નિષ્ફળ જશે.

(૧૬) અમને ઉપરોક્ત રજૂઆતમાં ખૂબ જ દમ જણાય છે કારણ કે એકવાર ચેક આપનાર દ્વારા ચેક આપવામાં આવે પછી કલમ ૧૩૯ હેઠળની પૂર્વધારણા અનુસરવી જ જોઈએ અને માત્ર એટલા માટે કે ચેક આપનાર ચુકવણી રોકવા માટે મેળવનારને અથવા બેંકને નોટિસ આપે છે, તે મેળવનાર અથવા ચેક ધારક દ્વારા કલમ ૧૩૮ હેઠળની કાર્યવાહીને અટકાવશે નહીં. પ્રકરણ XVII નો ઉદ્દેશ્ય, જે "ખાતામાં ભંડોળની અછત માટે અમુક ચેકોના અનાદરના કિસ્સામાં દંડ" તરીકે ઓળખાય છે અને જેમાં કલમ ૧૩૮ થી ૧૪૨ નો સમાવેશ થાય છે,

તે બેંકિંગ કામગીરીની અસરકારકતાને પ્રોત્સાહન આપવાનો અને ચેક દ્વારા વ્યવસાય કરવામાં વિશ્વસનીયતા સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. આ કારણોસર અમારો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ (ઉપર મુજબ) માં પેરા ૬ માં આ કોર્ટના અવલોકનો કે "ધારો કે ચેક મેળવનારને અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સને આપ્યા પછી અને તે વટાવવા માટે રજૂ કરવામાં આવે તે પહેલાં, તેને તે વટાવવા માટે રજૂ ન કરવાની નોટિસ આપવામાં આવે છે અને તેમ છતાં મેળવનાર અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ બેંકમાં ચેક રજૂ કરે છે અને જ્યારે તે સૂચનાઓ પર પાછો આવે છે ત્યારે કલમ ૧૩૮ આકર્ષાતી નથી", તે ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ સાથે મેળ ખાતા નથી જેના માટે ઉપરોક્ત પ્રકરણ કાયદાની પુસ્તકમાં લાવવામાં આવ્યું છે.

(૧૭) ઉપરોક્ત અભિપ્રાયનો સંદર્ભ કે.કે. સિદ્ધાર્થન (ઉપર મુજબ) માં આપવામાં આવ્યો હતો જે નિર્ણયના પેરા ૫ અને ૬ માંથી સ્પષ્ટ છે.

પેરા ૫ અને ૬ નીચે મુજબ છે:–

> "૫. ઉપરોક્ત સિવાય, જોકે ઉપરના કેસમાં આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે "ચુકવણી અટકાવો" ની સૂચના પણ કલમ ૧૩૮ ની મર્યાદા આકર્ષશે, પેરા ૬ માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જો "ચેક મેળવનારને અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સને આપ્યા પછી અને તે વટાવવા માટે રજૂ કરવામાં

આવે તે પહેલાં, તેને તે વટાવવા માટે રજૂ ન કરવાની નોટિસ આપવામાં આવે છે અને તેમ છતાં મેળવનાર અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સ બેંકમાં ચેક રજૂ કરે છે અને જ્યારે તે સૂચના પર પાછો આવે છે, ત્યારે કલમ ૧૩૮ આકર્ષાતી નથી".

"૬. ઉપર જણાવેલ હકીકતો પરથી, અમે સંતુષ્ટ છીએ કે આ કિસ્સામાં અપીલકર્તાએ તેની બેંકને "ચુકવણી અટકાવવા" નિર્દેશ આપ્યા પછી ચેક રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. અમે આવું એટલા માટે કહ્યું છે કારણ કે ફરિયાદમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ૧૦–૧૦–૧૯૯૪ નો ચેક તે જ દિવસે પ્રતિવાદીની બેંક દ્વારા વસૂલાત માટે રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો જે કેથોલિક સીરિયન બેંક લિમિટેડ છે, ઇન્ડિયન ઓવરસીઝ બ્રાન્ચના ઉપરોક્ત પત્ર પરથી, અમને જણાય છે કે ચેક ૧૫.૧૦.૧૯૯૪ ના રોજ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો (ક્લિયરિંગમાં). પ્રતિવાદીને વકીલની નોટિસ ૪ ઓક્ટોબરની હતી, જેનો જવાબ ૧૨મી તારીખે કોચીથી આપવામાં આવ્યો હતો, જે પ્રતિવાદીનું સ્થળ છે, જ્યારે અપીલકર્તા વતી નોટિસ જારી કરનાર વકીલ થ્રિસુરમાં હતા, ત્યારે અમને એવું લાગે છે કે અપીલકર્તા દ્વારા જારી કરાયેલ "ચુકવણી અટકાવવા" ની સૂચના પ્રતિવાદીને જાણ થઈ ગયા પછી પણ પહેલો ચેક રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો"

ઉપરોક્ત અવલોકનો સાથે, એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળની ફરિયાદ રદ કરવામાં

આવી હતી.

(૧૮) આ બંને અહેવાલિત નિર્ણયોમાં ઉપરોક્ત દરખાસ્તો, અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાયમાં, ખૂબ જ આદર સાથે, એક્ટની કલમ ૧૩૮ અને ૧૩૯ ની ભાવના અને ઉદ્દેશ્યથી વિપરીત છે. જો આપણે આ દરખાસ્ત સ્વીકારીએ તો તે કલમ ૧૩૮ ને મૃત અક્ષર બનાવી દેશે, કારણ કે, દેવા કે જવાબદારી સામે ચેક આપ્યા પછી તરત જ બેંકને ચુકવણી રોકવા માટે સૂચનાઓ આપીને ચેક આપનાર ફોજદારી પરિણામોમાંથી સરળતાથી છુટકારો મેળવી શકે છે, ભલે તે કાલ્પનિક ગુનો થયો હોય. વધુમાં ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટ્રેડ એન્ડ ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ., સિકંદરાબાદ, (ઉપર મુજબ) માં પેરા ૬ માં નીચેના અવલોકનો કે, "..... એક્ટની કલમ ૧૩૮ નો ઉદ્દેશ્ય બેંકમાં જાળવવામાં આવેલા ખાતામાં પૂરતા ભંડોળ વિના ચેક દોરવા અને મેળવનારને અથવા હોલ્ડર ઇન ડ્યુ કોર્સને તેના પર કાર્ય કરવા માટે પ્રેરિત કરવા માટે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના આપનાર તરફથી બેઇમાની અટકાવવાનો હતો. કલમ ૧૩૮ પૂર્વધારણા કરે છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ બેઇમાનીથી ચેક આપે તો તે ગુનો કરે છે" અમારા મતે, તે પણ કાયદાને યોગ્ય રીતે સ્થાપિત કરતા નથી.

(૧૯) એક્ટની કલમ ૧૩૮ એક દંડનીય જોગવાઈ છે જેમાં જો કોઈ વ્યક્તિ દેવા અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ કે આંશિક પૂર્તિ માટે તેના ખાતામાંથી અન્ય

વ્યક્તિને નાણાંની કોઈપણ રકમની ચુકવણી કરવા માટે બેંકર પાસે જાળવવામાં આવેલા ખાતા પર ચેક દોરે છે, અને તે બેંક દ્વારા ચૂકવ્યા વિના પરત કરવામાં આવે છે, કાં તો તે ખાતામાં જમા થયેલી રકમ ચેક ચૂકવવા માટે અપૂરતી હોવાને કારણે અથવા તે બેંક સાથે કરેલા કરાર દ્વારા તે ખાતામાંથી ચૂકવવા માટે નિર્ધારિત રકમ કરતા વધી જવાને કારણે, તો તે વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવામાં આવશે. ડીમિંગ પ્રોવિઝન અને પૂર્વધારણા વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો કોઈ વ્યક્તિ ચેક આપતી વખતે પૂરતા ભંડોળ વિના ચેક દોરે, પરંતુ બાદમાં ચેક મેળવનાર દ્વારા બેંકમાં રજૂ થાય તે પહેલાં રકમની વ્યવસ્થા કરે અથવા જમા કરે, અને ચેક ચૂકવાય, તો આવી પરિસ્થિતિમાં કલમ ૧૩૮ હેઠળ ચેક આપનાર તરફથી બેઇમાનીની પૂર્વધારણા કાઢવી યોગ્ય રહેશે નહીં. કલમ ૧૩૮ ત્યારે જ આકર્ષાય છે જ્યારે ચેક અનાદરિત થાય છે.

(૨૦) એક્ટની કલમ ૧૩૮ ના ધ્યાનપૂર્વક વાંચન પછી, અમે એ અભિપ્રાય સાથે સંમત થવા માટે અસમર્થ છીએ કે કલમ ૧૩૮ હેઠળ ચેક આપનાર પાસે ચેક ચૂકવવા માટે પૂરતા ભંડોળ ન હોવા છતાં જો તે ચેક આપે તો તે બેઇમાનીની પૂર્વધારણા કાઢે છે અને તેથી તે એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ગુનો બને છે. ઉપર જણાવેલ કારણોસર, અમે ઉપરોક્ત બે કેસોમાં આ કોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાયો સાથે સહમત થવા માટે અસમર્થ છીએ અને અમે

એક્ટની કલમ ૧૩૮ ના અર્થઘટન અંગે ઉપર દર્શાવેલ મર્યાદિત હદ સુધી તેમની સાથે આદરપૂર્વક અલગ અભિપ્રાય ધરાવીએ છીએ.

(૨૧) એ વાત પર ભાર મૂકવાની જરૂર નથી કે એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદનું સંજ્ઞાન લેતી કોર્ટે તે જોગવાઈ હેઠળ પ્રથમ દૃષ્ટિએ કેસ બને છે કે નહીં તે અંગે સંતુષ્ટ થવું જરૂરી છે. ચેક આપનારને કલમ ૧૩૯ હેઠળ ટ્રાયલ દરમિયાન પૂર્વધારણાને નકારવાની તક ચોક્કસપણે મળે છે. આ કારણોસર અમારો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે અપીલકર્તાની ફરિયાદોને હાઇકોર્ટ દ્વારા શરૂઆતના તબક્કે જ ફગાવી શકાય નહીં.

(૨૨) પરિણામે અપીલો સફળ થાય છે અને હાઇકોર્ટ દ્વારા ફોજદારી રિવિઝન પિટિશન નં. ૨૩૦૩–૨૩૦૪/૧૯૯૫ માં ૨૧.૧૧.૯૬ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ સામાન્ય આદેશ રદ અને બાજુ પર કરવામાં આવે છે અને મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ ૧૧મી કોર્ટ, કલકત્તા દ્વારા ૬.૪.૯૫ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ આદેશ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે તમામ દલીલો ખુલ્લી રાખવામાં આવી છે.

અપીલો મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool.

==========

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.